

ANLATIM BİÇİMLERİ

Yazarın anlatımı etkili kılmak için başvurduğu yöntemlere anlatım biçimleri denir.

Öyküleyici Anlatım (Hikâye Etme)

- Yer, zaman, kahraman unsurlarıyla birlikte bir olayın anlatıldığı anlatım biçimine "öyküleme" denir. Ağırlıklı olarak hikâye, roman, masal, efsane gibi olay yazılarında kullanılır.
- Öyküleyici anlatımda olay ya da olaylar örgüsü vardır.
- Bu anlatımda hareket esastır.
- Zaman akışkan hâldedir.
- Olay, kişi ya da kişiler etrafında döner.

Örnek

Ayşe, her zamanki gibi beşte uyanmıştı. Bugün içinde bir huzursuzlukla güne başladı. İsteksizce ağzına bir iki lokma bir şeyler atıp hazırlanmaya koyuldu. Belli ki uzun bir gün onu bekliyordu. Evden çıkıp otobüs durağına kadar yürüdü. Etrafta kimseciklerin olmamasına şaşırdı. Tıklım tıklım olan otobüs durağında bile kimse yoktu. Yirmi dakika otobüs bekledikten sonra nihayet otobüse binebilmişti. Sanki her gün bir önceki günün tekrarıymış gibi işine gitti.

Bilgi

Öyküleyici anlatım filme benzer. Bir filmi izlediğinizde film olay, kişi ya da kişiler etrafında döner. Zaman akışkandır yani sabah, öğle, akşam olur.

ANLATIM BİÇİMLERİ

Betimleyici Anlatım (Tasvir Etme)

- Sözcüklerle resim yapma sanatına "betimleme" denir. Gözleme dayalı olan bu anlatımda bilgiler açık, anlaşılır ve sade bir dille okuyucunun gözünde canlanacak şekilde anlatılır.

Betimleyici anlatım iki şekilde olur:

A) Açıklayıcı Betimleme: Gözle görülenin olduğu gibi anlatıldığı, kişisel yorumların katılmadığı betimleme türüdür.

Örnek

Aydınlanan havayı izliyordum. Güneş ışıkları kiremit kaplı çatıların üzerinden belirmeye başlamıştı. Havada tek bir bulut yoktu. Kuşlar sürü hâlinde gökyüzünde süzülüyordu. Daracık kıvrımlı sokakta in cin top oynuyordu.

B) Sanatsal (İzlenimsel) Betimleme: Görsellikten çok izlenim ve sezginin ağır bastığı betimleme türüdür. Ayrıntılar kişisel olarak aktarılır.

Örnek

Uzun, daracık, yeşilin bin bir tonunu gördüğümüz yollardan geçtikten sonra köye vardık. Kocaman bir köy meydanı karşıladı bizi. Meydanın tam ortasında üç metre boyunda, kalın gövdeli bir dut ağacı vardı. Dut ağacının dibinde yüz yıllık bir çeşme. Çeşmenin yuvarlak kemerli, derin nişli musluk tablasında çeşitli motifler vardı. Eskimiş görüntüsüne rağmen hâlâ ayakta dimdik bir duruş sergiliyordu.

Bilgi

Betimleyici anlatım fotoğrafa benzer. Fotoğrafa baktığımızda hareket yoktur, zaman akışkan değildir, olay ve olaylar örgüsü yoktur.

Bilgi

Öyküleme ve Betimlemenin Farkı

Öyküleme olay merkezlidir. Betimleme ise gözleme dayanır ve duyularla ilgili ayrıntılara yer verilir. Metni okuduğumuzda ağırlıklı olarak aklımızda olay kaldıysa öyküleme, olaydan ziyade gözümüzde bir şeyler canlandıysa betimlemedir.

Örnek Soru

Annemle penguinleri görmek için hayvanat bahçesine gittik. Penguenler; tıknaz gövdeli, yüzgeç kanatlı, perde ayaklı, uçamayan, dimdik durabilen, deniz kuşları olması sebebiyle çok sepatik hayvanlar. Tüyleri kuş tüylerine hiç benze-
mez. Sırtları siyah veya gri, karın kısımları beyaz ince pulu tüylerle örtüldür. Türler, birbirinden başlarındaki renkli
tüyleriyle ayrılır. Kuyrukları kısa ve ayakları vücutlarının gerisinde olduğundan rahatlıkla dimdik ayakta durabili-
yorlar. Hayvanat bahçesinde takım elbise giymiş edalarıyla herkesi kendine baktıran sevimli kuşlar.

Bu metinde kullanılan anlatım tekniğı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Açıklayıcı anlatım

B) Öyküleyici anlatım

C) Tartışmacı anlatım

D) Betimleyici anlatım

CEVAP:

Açıklayıcı Anlatım (Bilgi Verme)

- Okuyucuya bilgi vermek amacıyla yazılan anlatım biçimidir. Bu anlatım biçiminde "öğretme" ve "bilgi verme" esastır.
- Bu anlatım biçiminde öznel yargılardan kaçınılır.
- Kullanılan dil açık ve anlaşılırdır.
- Örnekleme, tanımlama gibi düşünceyi geliştirme yollarına başvurulur.
- Deneme, makale, fıkra gibi düşünce yazılarında kullanılır.

Örnek

Güneş paneli, üzerinde güneş enerjisini soğurmaya yarayan birçok güneş hücresi bulunduran bir enerji kaynağıdır. 6-30 panellik (1000 watt) bir sistem, ihtiyaç olan yerlerde bir evin; 60-90 panellik (3000 wattlık) bir sistem, ortalama bir binanın tüm elektrik ihtiyacını karşılayabilir. Mevsimlere bağılı olarak farklı açılarla Güneş'e doğru yönlendirilen panel-
lerden her mevsimde azami verim alınması mümkün olmaktadır.

Tartışmacı Anlatım

- Yazarın herhangi bir konuda okuyucuyu kendi gibi düşündürmek için kullandığı yöntem denir.
- Yazar ortaya atılan görüşün yanlış olduğunu ispatlamaya çalışır.
- Amaç, okuyucunun fikrini değiştirip kendi yanına çekmektir.
- Açık ve ciddi bir dil kullanılır.
- Bu anlatım biçiminde soru cümlelerine sıkça rastlanır.
- Örnekleme, tanık gösterme gibi düşünceyi geliştirme yöntemlerine başvurulur.
- Makale, elestiri gibi türlerde kullanılır.

Örnek

Bir yazar gazeteci gibi tarafsız bir şekilde sadece gördüklerini mi anlatır? Tabii ki de hayır. Yazar olay karşısında gördükleriyle yetinmez, kendisine hissettirdiklerini de anlatır, herkese yansımaları da. Zaten yazarın başarılı ve kalıcı olmasını sağlayan da bu değıil midir?

Uygulama

Aşağıda verilen metinlerde kullanılan anlatım biçimlerini karşılarına yazalım.

- I.** Karadeniz turuna çıkmak şimdiye kadar verdiğim kararların arasında en isabetli olanıydı. Resim dersinde renkleri öğrendiğimi sanırdım ancak yeşilin bu kadar farklı tonu olduğunu bilmezdim. Âde-
ta yeşilin vücut bulmuş hâliydi. İki haftalık tatilim bunca güzelliğe doymama yetmedi tabii ki. İnsa-
nıyla doğasıyla muhteşem bir yer.
- II.** Sanat insana terapi gibi gelir, insanı gündelik stresten uzaklaştırır, zihnini rahatlatır. O nedenle sa-
natı toplumdan ayrı düşünemem. Sanatı toplumdan ayırıp sadece sanat için yapanların boşa kürek
çektiklerine inanırım. Ne sanat insandan ne de insan sanattan ayrılmamalıdır.
- III.** Ahmet, yeni yerleştiğı şehirde kendine iki odalı kutu gibi bir ev bulmayı başarmıştı. Evin fazlasıyla tadi-
lata ihtiyacı vardı ancak Ahmet bu durumu pek önemsemiyordu. Onun için önemli olan başını sokacak
bir yer bulmasıydı. Evi işine de uzak sayılmazdı. Bu akşam başını yastığa rahat koyacağı için mutluydu.
- IV.** Günün ilk ışıklarıyla uyandım. Tatile çıkma heyecanı içinde pek de uyuyamamıştım zaten. Yataktan
fırladığım gibi annemlerin yanına gittim. Onlar da çoktan uyanmışlardı. İlk defa yurt dışına çıkacak-
tım. İlk durağımız Roma'ydı. Filmlerden görüp de âşık olduğum yer. Gerçekten de âşık olunacak ka-
dar varmış. Bir sonraki tatili şimdiden iple çekmeye başladım.
- V.** Güvercingiller familyasından olan kumrular, kahverengi boz renkte olurlar. Bazı yörelerde guguk ku-
şu olarak da bilinirler. Kumrular yaşamları boyunca çift olarak yaşarlar. Bir kumrunun eşi öldüğün-
de asla başka eş bulmaz ve hayatına yalnız olarak devam eder. Tek eşli oldukları bilimsel olarak da
kanıtlanmıştır.
- VI.** Gün doğumunu izlemek için Nemrut Dağı'na çıkmaya karar verdik. Zirveye tırmanırken inanılmaz
sert ve soğuk esen rüzgâra karşı önce basamaklardan oluşan bir patikadan sonra kayalık ve çakıl
taşlarına dönüşen yolda tırmanmaya devam ettik. Uzun bir tırmanıştan sonra nihayet zirveye var-
dık. Yüzünü güneşe dönen devasa kartal ve aslan başlı heykellerin yanına sunak tarafına dizildik ve
muhteşem gün doğumunu izledik.